

ЛИШАЈ

То је заразна кожна болест изазвана гљивицама, које бораве у влажним и распалим производима биљног подријетла, као што су сламнати кров или греде у стајама, но по врх тога и као наметници на и у кожи. Ове су гљивице јако отпорне, па тако могу остати способне за зарављање и преко 1 и пол године.

Животиње се заразе природним путем, и то: непосредним додиром са животиња у стаји или на паши, кад сишу, за вријеме припуста или кад их тимаре људи, који су обољели од лишаја. Но такођер се могу заразити и посредно преко прибора за чишћење, гуњева, орме, или кад се смјесте у заражену, а испражњену стају, па се тако трљају на заражене предмете.

Лакше се заразују уз неке погодне околности: ако их држимо у тамним, влажним и нечистим стајама с дебелим слојем ђубра, ако чешће покисну, или кад им перемо кожу, купамо, па се тада нарочито у јесен или у влажним љетима или преко зиме у стајама болест јако прошири. За болест су од домаћих животиња нарочито примљива говеда, и то особито она fine коже (млада или таквих пасмина), затим она с тамном длаком.

Узрочници, т. ј. гљивице урашћују са својим корјенчићима у длачне мјешине, па и у саму длаку, коју рашчињају, па се тада она лако прекине или испане. Но осим тога гљивице производе неке оштре твари, које дјелују на кожу, па се и она упали, када настају на њој различито дебеле краставе наслаге.

Код говеда проналази се лишај најчешће на глави, врату и око шупка, а рјеђе по трупу, сапима и ногама. Телад оболијева чешће и теже. Болест почиње са чворићем, који нагло букне у величини грашка, покривеним љушчицама, а сакривен је још длаком. Из тог чворића развије се постепено округла пловната уздигнута пјега са замршеном длаком, која за 10—14 дана нарасте на величину 50 параша, а за 6—12 седмица на величину длана, а усто задебља на 2—7 мм (дебља је краста у подручју тамне длаке). Боја красте је сиво-бијело-жућкаста. Из те красте извирују батрџице

длака, које су без сјаја. Ове красте приањају испочетка чврсто за подлогу, но после се разлабаве слојем гноја, који је испод њих. Тада их је лако уклонити, те заостаје кожа с удубинама на мјестима длачних мјешина, а у околини је влажна и закрвављела. Краста се знаде и сама одлупити за једно 1—2 мјесеца, а тада је кожа на тим мјестима свјетлија и покривена љушчицама док из ње ничу нове длаке. Сврбеж осјећа животиња у почетку, а и кад оздрављује, а знаде бити толико јак да животиња заборавља и на храну. Овакови лишаји често се јако прошире и спајају по кожи, и то особито на оној, која је наворана и изложена трљању. Тада болест траје по пола године, а и читаву годину.

Код телади се проналазе промјене око усана, по лицу, а рјеђе по трупу, и то у облику дебелих краста сличних посијама или сасушеном тијесту, а из њих извирују поједине рашчихане длаке. После знаде због задебљања, болности и сврбежа доћи до сметња у сисању, па телад мршава.

Животиње могу и оздравити саме по себи, ако се лишаји нису сувише проширили. Старија говеда оздраве, ако их пуштамо на пашу по сухом и сунчаном времену. Иначе, и то нарочито становитих година, поприма болест злобитнији облик, па тада и уз прописно лијечење треба по 2—3 седмице, да исто и толико мјесеци, док животиња не оздрави. У изузетним случајевима траје болест и до годину дана, а покоје јуне и угине. Олињала мјеста прекрију се редовно новопроклијалом длаком.

Правилно и слободно лијечити може само стручњак.

Да се сузбије и спријечи даље ширење болести, треба одвојити болесне животиње од здравих. Исто тако треба одвојено држати и ново прикупљене, а на заразу сумњиве животиње. Добро је и ошишати животиње, јер се тада лакше препознају обољеле. Прибор за чишћење треба спалити или раскужити, стељу из стаје изнијети, саму пак стају добро очистити, раскужити и добро прозачити. Поврх свега тога треба потамнити штакоре (дератизирати), јер судјелују код пренашања болести.

Др. М. Шлезџ

УЗ ТЈЕДАН БОРБЕ ПРОТИВ ТУБЕРКУЛОЗЕ

Сваке године посвећује се један тједан интензивнијој пропаганди борбе против туберкулозе. Ове године био је то тједан од 28. X. до 4. XI. Ту акцију покрене Црвени криж уз сарадњу здравствених установа и здравствених радника. Како је социјално — медицинско значење туберкулозе у свијету и код нас још увијек огромно, овакова је пропаганда потребна и корисна.

Туберкулоза је једна од најпроширенијих и најпознатијих болести у свијету. Ни један народ ни на крају свијета није од ње поштеђен. Нема културног човјека, коме није познато њено разорно дјеловање. Према подацима Свјетске здравствене организације рачуна се, да данас има на свијету око педесет милијуна особа, које болују од туберкулозе, а око пет милијуна их сваке године умире. И код нас има око 300 хиљада туберкулозних болесника, а око тридесет хиљада умире их на годину од туберкулозе. Пред неколико деценија број је био два пута већи. Оболијева и младо и старо, али што је особа млађа, опасност је већа. Велики број умире у најљепшим годинама живота, између двадесете и тридесете, на почетку продуктивне доби, управо онда, кад би требали почети активно сарађивати у културном и привредном животу народне заједнице. У томе баш и лежи највеће значење туберкулозе као социјалне болести.

Степен здравствене и опће културе неког народа може се поред осталог процјенивати и према средњем трајању човјечјег живота. Код најкултурнијих народа средње трајање живота је изнад 70 година, код најзаосталијих испод 30. Што је средње трајање живота мање, то је већи губитак радне снаге и продуктивне способности читавог народног колектива са свим нужним негативним посљедицама у његову животу. Пред једно стољеће или нешто више код свих народа на свијету половина рођених није доживјела ни тридесету годину. Главни су узрок биле многобројне заразне болести и пошасте, које су слободно харале свијетом, а човјек је био потпуно немоћан, јер им није знао ни узрока ни лијека. Након великих открића у прошлом и овом стољећу на пољу медицине и сродних наука стање се стубоком промијенило. Човјек је загосподарио заразним болестима и почео их редом ликвидирати. Неких болести је већ нестало с подручја културних држава и народа (куге, колере, великих богиња и др.). Ликвидацијом ових најважнијих узрока болести и заосталости омогућен је бржи успон и на другим подручјима људске дјелатности.

Иако је и код нас на том подручју учињен велики напредак стање још ипак не задовољава. Заразних је болести још много и оне су директно или индиректно најважнији узрок високог морбидитета (великог броја обољења) и морталитета (смрности) код нас. Међу њима туберкулоза заузима мјесто при врху табеле.

Од тридесетак хиљада смртних случајева од туберкулозе на годину морамо рачунати, да их 10 до 15 хиљада отпада на добу између 20 и 30 година. Сви би ти млади људи привређивали за своју обитељ и за заједницу још око 30 година (код нас је средње трајање живота око 53 године), да им није туберкулоза скратила и прекинула живот. Права штета, коју стога трпи народна заједница, износи око пола милијуна радних година, колико би те жртве туберкулозе још дале народу, да су остале на животу. То је исто таква штета, као да се сваке године истргне из народне привреде пола милијуна људи или око двадесетине читаве радне снаге. Дакле осим огромних патња, које туберкулоза доноси толиким нашим суграђанима, осим боли и жалости, коју прерана смрт узрокује хиљадама мајка, браће и дјете, туберкулоза узрокује још и једно велико економско, господарско, културно, социјално зло тиме, што одузима заједници толики број корисних и потребних чланова у напону њихове радне и продуктивне способности.

Зато ми већ са стајалишта народне заједнице и њених животних интереса морамо поред осталог имати пред очима и ту огромну штету и не смијемо престати ни сустати у што активнијој борби против тог нашег великог социјалног зла. Сви напори и сва потрошена средства у борби против туберкулозе сигурно су најбоље и најкорисније уложене.

Сваки од нас добро зна, који је узрок туберкулозе и како се она преноси. Кад болесник кашље и кише излијеће му из уста и носа безброј ситних, невидљивих капица, а на њима милијуни бацила, узročника туберкулозе. Дишући тако загађени зрак здраве се особе у околини болесника инфицирају и оболе, ако нису нарочито отпорне. Бацили се преносе и преко заједничког прибора за јело, играчака, пера, оловака, заједничких рупчића и ручника. Зато је опасно живјети с болесником у истом стану, нарочито у истој соби, спавати у истом кревету. Управо тако се заразују мала дјеца, која се увијек рађају без туберкулозне инфекције макар

су им родитељи болесни, али након порога остају у туберкулозној породици и од најраније младости су изложени инфекцији. Зато у животу најчешће налазимо, да се од туберкулозних родитеља регрутирају туберкулозна дјеца.

Сватко осим тога зна, да лош, тијесан, пренатрпан, влажан стан, слаба и неисправна храна, премарање на послу, дуги боравак у нехигијенским просторијама и радионицама, помањкање потребног одмора нарочито погодују ширењу туберкулозе поготово плућне. Зато се сузбијање туберкулозе као социјалне болести не да ни замислити, ако људе не упуњујемо и навикамо већ од најраније младости како ће живјети и владати се у животу, да би најуспешније избјегли инфекцији, бар масовној, како ће ојачати своје тијело за сусрет и борбу с опасним непријатељем, који невидљив са свих страна вреба на наше здравље и живот. Исто тако не може се успјешно сузбијати ова болест, ако се не уклоне и асанирају сви друштвени и социјални фактори, који погодују ширењу ове опаке болести. Све то није ни лако ни једноставно. Тај тежак социјално медицински проблем не могу ријешити сами лијечници и други здравствени радници без најуже сурадње читавог народа. Зато и видимо, да уза све досадање огромне напоре није постигнут пожељан успјех.

Данас се ипак почињу прилике стубоком мијењати у корист угроженог човјeka. Добили смо моћно оружје, које досад нисмо имали, а које ће сигурно у скорој будућности скршити и овог досад несавладивог непријатеља. То моћно оружје је цјепиво против туберкулозе, т. зв. БСГ вакцина.

Важност и вриједност цјелива уопће може се лако процијенити по успјеху цијепљења против великих богиња. Само захваљујући том цијепљењу ослободио се културан човјек од ове страховите болести, која је уништавала људски род у прошлим стољењима. И наш народ је од те болести тешко страдао, и она се појављивала код нас све до краја прошлог стољећа сад у јачим, сад у слабијим пошастима. Данас је та тешка болест код културних народа потпуно непозната. Ни код нас није било ни једног случаја већ педесетак година. Сличан успјех постигао се касније цијепљењем и код других болести, нарочито дјечјих различитих болести, као на пр. дифтерије, па онда трбушног тифуса, колере, жуте грознице и т. д.

Дуго су људи тражила такво цјепиво и против туберкулозе, али на жалост без успјеха. Сам Роберт Кох, који је осамдесетих

година прошлог стољећа открио узрочника туберкулозе и тако са сигурношћу утврдио инфекциозну нарав ове болести, први се дао на посао око проналажења цјелива против туберкулозе, али без успјеха. Напокон је ипак наука успјела након више од пола стољећа напорног рада заслугом француских учењака Calmetta и Guérina, и ми данас имамо такво средство. Морамо га само искористити и примијенити. Други су народи већ постигли огромне успјехе. И ми смо имали лијепих успјеха, али не онолико, колико други народи, јер код нас није цијепљење још заузело онакове размјере, као код других народа. Ми често каснимо с примјеном тековина науке и зато помало заостајемо за другим културним народима. То је посљедица недовољног здравственог одгоја и неправилног схваћања здравља и здравствене проблематике. Код нас се још не схваћа, да је здравље поред осталог и један важан економски проблем и основа сваког напретка, па му се зато ни не поклања довољно бриге.

Тако је и са цјепивом против туберкулозе. Још има код нас људи, који не вјерују, или боље: не знају вриједност овог новог открића и његову важност у овој досад неједнакој борби са туберкулозом. Многе мајке не доводе дједу на цијепљење, јер им је тешко, да се дијете не расплаче, кад га лијечник убоде танком иглицом! Увјерене су, да је баш то велика љубав према дјетету. А заборављају, да тиме остављају своје дијете без моћне заштите од опасне заразе и да се дијете баш у најранијој младости најлакше и најопасније инфицира. Од неколико стотина туберкулозних менингитиса, упале мозговних опна, те најопасније форме туберкулозе код дјецe, на нашој дјечјој клиници понајвише се радило о нецијепљеној дјечи. Често се боје мајке реакције на мјесту цијепљења или евентуалне лагано повишене температуре кроз пар дана. Требале би ипак знати, да од тога ни једно дијете није страдало, а да напротив хиљаде и хиљаде дјецe око нас даномиче страдава од опасне инфекције само зато, што нису цијепљена и немају никакве отпорности.

МАЈКА, КОЈА ПАМЕТНО ВОЛИ СВОЈЕ
ДИЈЕТЕ, НЕ ОКЛИЈЕВА ДА ГА ДАДЕ
ЦИЈЕПИТИ ПРОТИВ ТУБЕРКУЛОЗЕ;
ШТО ПРИЈЕ, ТО БОЉЕ!

Прим. др Еуген Нежић